שמעתא עמיקתא

גליון תכ"ט | פרשת אמר | תש"פ | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם חולה קורונה שאין לו חוש טעם פטור מברכות הנהנין

א. גדר אכילה באיסורים. **ב.** במצוות. **ג.** ברכות הנהנין. **ד.** הוכחה מדין טעימת איסור. **ה.** אין המאכל ערב עליו. **ו.** לא מרגיש טעם המאכל.
ז. אין לו חוש הטעם מחמת חולי. **ח.** מי שאין לו חוש הריח בברכת בשמים.

נגיף הקורונה בעוה"ר ממשיך להתפרץ בימים אלו בארץ ובעולם ומסימפטומי המחלה הם: חום, בעיות נשימתיות, שיעול, וכמו כן **רבים מאבדים חוש הטעם והריח**, ויש לעיין האם חולים אלו מברכים ברכות הנהנין, כיון שגרונם אינו נהנה בשעת אכילתם, ודלמא בברכות הנהנין הנאת גרון בעינן, או דלמא די בהנאת מעיין.

א. גדר אכילה באיסורים

והנה **בחולין** (קג:) נחלקו רב יוחנן וריש לקיש האם הנאת גרון אסרה תורה או הנאת מעיים. ועי' **ברמב"ם** (מא"א פי"ד ה"ג) שפסק כרב יוחנן דהנאת גרון אסרה תורה. וכתי' **המנ"ח** (מצוה שיג) שאפי' לדעת ר"ל דס"ל דהנאת מעיים אסרה תורה, מ"מ בלי הנאת גרון פטורים עליה משום דבענין תרתי הנאת גרון והנאת מעיים. אולם **במנח"י** (ח"ג סי' יח אות ב) הביא **מהעטרת חכמים** להפך והיינו דאף לר"י דס"ל דהנאת גרון אסרה תורה, מ"מ מודה דגם במעיים יש איסור אלא דקמוסיף אף הנאת גרון. וכן הוא **בערוה"ש** (סי' תעה אות יד). ועי' **בכת"ס** (או"ח סי' קיז ד"ה והא) שנקט שר"ל מודה לר' יוחנן בענין שתיה שתלוי בהנאת גרון. ועי' **באחיעזר** (ח"ג סי' סא), **במקראי קדש** (פסח ח"ח סי' נב) **ובהר צבי** (או"ח ח"ב סי' נ). ובענין גדר אכילה ביוה"כ, עי' **בשאג"א** (סי' עה) **ובאחיעזר** (שם), ועי' עוד בשמעתא עמיקתא גליון קנ"ח.

ב. במצוות

ומוכח **במ"א** (סי' רי ס"ק א) שגדר אכילה במצות כאכילת דברים אסורים, שהרי ציין שם לדברי **השו"ע** בסי' תע"ה סע' ו' להוכיח לשיעור זמן אכילה לענין איסורים וברכה אחרונה. אולם **המחצה"ש** (סי' תעה ס"ק ד) ביאר כוונת המ"א דשיעור כדי אכילת פרס שלמידין מהלמ"מ נאמרה רק באיסורים ולא במצות, עי"ש. אולם **הפמ"ג** (שם) כתי' דפשיטא שאכילה שוה בב' המקומות. וכן **המהר"ם שיק** (או"ח סי' רנ) כתי' דמסברא נר' דאכילה דמ"ע שיעורו כאכילת דל"ת ובהנאת גרונו משערינן, וכן מצאתי שכתי' **אדמ"ו הג' בעל חת"ס**, ודברי **המחצה"ש** (שם) אינם מוכרחים והדרינן לסברא דאכילה דמ"ע בהנאת גרונו, ע"כ. וכן מוכח דמצות שווה לאיסורים בדברי **הערוה"ש** (שם) **והלבושי מרדכי** המובא לקמן. וכן מבואר **במנ"ח** (מצוה ו אות א ומצוה י אות ב) שדימה אכילה במצוה לאכילה באיסורים כי אכילה כתיבי בתרוייהו. ועיי"ש שכתי' דע"כ אם אכל חצי זית והקיאו וחזר ואכל אותו חצי זית יצא דנהנה גרונו בכזית כמבואר לענין איסור.

ג. בברכות הנהנין

מעתה יש לדון לענין ברכת הנהנין האם לומדים מאיסורים ובמצות לענין זה. והנה בענין טעימת תבשיל פסק **הרמב"ם** (ברכות פ"א ה"ב ותענית פ"א הי"ד) דא"צ ברכה לא לפניה ולא לאחריה עד רביעית. וכתי' **בכס"מ** (שם) שמוכח שאפי' בולע א"צ ברכה, ושיש לתת סמך לדבר דטעמא משום דכתיב "ואכלת וברכת" שיהא לו כוונת אכילה משמע, ע"כ.

אבל **הרא"ש** (ברכות פ"ב סי' ו) נקט שהטועם פטור מברכה דוקא אם אינו בולע אלא חוזר ופולט **כיון שאינו נהנה בתוך מעיו**. ופירש **הב"י** (סי' ר') דס"ל להרא"ש **שברכה לא בטעימת חיך תליא אלא באכילה תליא** כדכתיב (דברים ח, י) "ואכלת וברכת" **ואכילה היינו הנאת מעיים**, ע"כ. וכדבריו משמע **מרש"י** (ברכות לה:) דכתב שהטעם שלא מברכין על שמן זית הוא משום דמזיק ליה לגופי ואין זו אכילה שטעונה ברכה דגבי ברכה "ואכלת" כתיב, ע"כ. ועי' **בראש יוסף** (שם ד"ה אמר ר' יהודה) מש"כ בביאור דברי רש"י.

ובאמת י"ל **שהרמב"ם** (שם) מודה שאכילה תלויה בהנאת מעיים, אלא דס"ל שכונת אכילה נמי בעינן, והרא"ש פליג על הרמב"ם דלא בעינן כוונת אכילה, וע"כ אף הטועם את התבשיל ובולע מברך. ועי' **בשו"ע** (סי' רי סע' ב) שהביא פלוגתת הרמב"ם והרא"ש. ועכ"פ נמצא **דלהרא"ש** אין גדר אכילה של ברכות הנהנין כאכילת איסורים התלויים בהנאת גרון כנ"ל. וכן ביאר **המחצה"ש** (סי' תעה סס"ק ד) בדעת הב"י. וכ"כ **הארץ צבי** (ח"א סי' כ"ח ד"ה ובעיקר) שלהרא"ש לא תיקנו ברכות הנהנין דומיא דאכילת איסורין.

ובדרך זה מצינו **בפנים מאירות** (ח"ב סי' כז) שכתי' דע"כ לא לגמרי ילפינן ברכות הנהנין מאכילת איסורים דהא מדאו' אכילה כדי שביעה בעינן וכו', ולכך נראה דפטרו מטעמת ופולטת מן הברכה כמו שכתוב בסי' ר"י, וכ"כ **הרא"ש** (שם). ומבואר כנ"ל דגדר ברכת הנהנין אינו נלמד לגמרי מאיסורים. ועי' **בעולת תמיד** (סי' רז אות א) שכתי' שאף בברכות הנהנין ע"מ להתחייב בברכה אחרונה בעינן אכילת כזית בכדי אכילת פרס ושתייה בכדי שתית רביעית כמו שמצינו בענין אכילה ושתיה ביוה"כ. ושוב ציין לדברי **הכנה"ג** דמחלק בין ברכת הנהנין לאכילה ביוה"כ בסי' תרי"ב, דהתם ביתובי דעתא תליא מלתא וביותר מכדי אכילת פרס לא מתיתבי דעתא, אבל הכא בהנאה תליא כיון שהחיך נהנה רביעית או כזית גם ביותר מכא"פ מצטרף, ולמעשה צ"ע, ע"כ.

אולם עי' **במ"א** (סי' רי ס"ק א) שלמד מהלכות יוה"כ בסי' תרי"ב (סע' ג) דאם שהה יותר מכדי אכילת פרס אינו מברך אחרונה כי אין מצטרף משום דלא מיתבא דעתיה בהכי, ושכן משמע **מרש"י** (ברכות לט. ד"ה בצר). ועיי"ש שהביא דברי העולת תמיד ודחה דבריו דאין לחלק דהא כל איסורים שבתורה שוין ליוה"כ בזה. וכן דעת **הפר"ח** (מים חיים סי' א). ולפי דבריהם מוכח שברכות הנהנין נתקנו על אכילה שחייבים עליה באיסורים, ולפי"ז הנאת גרון בעינן.

ד. הוכחה מדין טעימת איסור

ויעוי' **בריב"ש** (סי' רפח ד"ה מיהו) שכתי' שאע"פ דטעימה באיסורים אסורה, מיהו לא אסיר מדאו', דאל"כ אמאי הטועם את התבשיל א"צ ברכה, ואפשר דטעמא דטעימה אסורה אפי' באיסורי אכילה היינו כדי שלא יבא לבלוע מעט, ואתי לידי אסורא דאו', ע"כ. והובא **ברמ"א** (יו"ד סי' קח סע' ה). נמצא מדבריו כנ"ל שחיוב ברכה אף בברכה ראשונה תלוי בגדר אכילה באיסורים. וכן מוכח **מהרשב"א** (ברכות לט. ד"ה ההוא) שכתי' בענין חובת ברכה אחרונה אחר אכילת בריה שאם נחתכה או נמוחה לא חשיב בריה בשום מקום בכל איסורים שבתורה שחייבים עליה ברכה אחרונה. וכ"כ **בפמ"ג** (סוף שער התערובות ד"ה אכתוב) ע"פ דברי **הרשב"א** אלו. וכן משמע **מהשערי דורא** המובא **במ"א** (סי' רי ס"ק ד). וכן משמע דבענין הנאת גרון אף בברכת הנהנין מהא דקיי"ל **בשו"ע** (סי' רד סע' ז) שלא מברכים על מים אם אינו שותה לצמאו. וביאר **המ"ב** (ס"ק מ) שהוא משום שאינו נהנה ממנה.

שו"מ שכ"כ **המהר"ם שיק** (או"ח סי' רנ) ע"פ דברי **הריב"ש** הנ"ל, וביאר דאע"פ שהטועם ופולט החיך נהנה ובאיסור בהנאת גרונו חייב, מ"מ כיון דפולט אינו כדרך אכילה ושלא כדרך אכילה פטור ולא מקרי אכילה. וכ"כ **המהרש"ג** (ח"א סי' כ ד"ה והנה מצאתי). יוצא דלדעת **הרא"ש** לפי הבנת **הב"י** אין גדר האכילה בברכת הנהנין תלויה בגדרי אכילת איסורים, משא"כ להריב"ש ודעימיה. מיהו י"ל דלעולם מודה הב"י דגדר אכילה בברכות הנהנין הוא כאיסורים, אלא דס"ל דבענין נמי הנאת מעיים דילפינן ברכה ראשונה מברכה אחרונה דברכת המזון ד"שבעת" כתיב בה וע"כ בעינן נמי הנאת מעיים. וכ"כ **הפמ"ג** (סי' רי א"א ס"ק א) שהנאת מעיו בעינן דאכלת ושבעת כתיב. וכן **בארץ צבי** (שם ד"ה אך) כתי' שגם הרא"ש הנ"ל מודה שהכל תלוי בהנאת גרונו אך כיון דילפינן ברכה לפניה מברכה לאחריה לא תיקנו ברכה לפניה רק היכא דשייך ברכה לאחריה דכל דתקון רבנן כעין דאו' תיקנו. ועי' **בגר"ז** (סי' רב אות י), **באגלי טל** (מלאכת טוחן אות סב), **באבנ"ז** (או"ח סי' קנג אות ח) **ובפר"ח** (ליקוטיו סי' רב ס"ק ד) בענין המח' האם מברכים על שמן זית. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון נ"א בענין ברכה על מאכילים המזיקים את הגוף.

המשך בעמ' הבא

פניני הלכה

השוחט תרנגול ואינו מעוניין לאכול את בשרו האם יברך על השחיטה ועל כיסוי הדם

יש הנוהגים שכאשר יש איזה חולה או צרה בביתם לוקחים תרנגול ושוחטים ומכסים את דמו ככפרה על האדם, כדרך שנוהגים ביום הכיפורים, אלא שלאחר מכן משליכים התרנגול לאשפה. [ואי משום דרכי האמורי אכ"מ, ויעויין בכיוצ"ב בשו"ת **חת"ס** (יו"ד סי' קע"ט) **ובנהר מצרים** (הל' ניחוש וכישוף אות ב')].

ויש להסתפק אי בכה"ג שרי לברך על השחיטה וכיסוי הדם, או שמא כיון דאין כוונתם כלל לאכול התרנגול אלא להשליכו לאשפה, אין לברך על השחיטה וכסוי הדם, ואדרבא אם יברכו יבואו לידי ברכה לבטלה וגרעו ולא הועילו.

א - כתב **הרמב"ם** (פ"א מהל' שחיטה ה"ב) השוחט בהמה או חיה או עוף מברך תחילה אקב"ו על השחיטה. והובא לדינא **בטור ובשו"ע** (יו"ד ריש סי' י"ט).

וכתב **בד"מ** (ס"ק א') **באור זרוע** הל' כיסוי הדם (סי' שפ"ז) והני מילי דלא אתיליד ריעותא, אבל איתיליד ריעותא שוחט בלא ברכה ובודק אחר הרעותא ואם נמצא כשר מברך, ודלא כרש"י שכתב בתשובה שעכ"פ מברך קודם הואיל ומטהרה מידי נבלה.

וכ"כ לדינא **בהגהותיו** (שם) ואם שחט דבר דאיתיליד בו רעותא וצריך בדיקה, ישחטנו בלא ברכה וכשימצא כשר מברך על השחיטה, ובלבד שיהא סמוך לשחיטה. ע"כ. [ויעויין שם **בש"ך** ס"ק ג' וד"].

ב - ומצינו בשו"ת **שער אפרים** (סי' נ"ז) שנשאל בראובן שמחוייב ליתן בשר לגויים וגם לשחוט הבהמות, והוא אינו בקי בהלכות בדיקה וגם אין עם איש שבקי בבדיקה, אם רשאי לשחוט בברכה הואיל ואין סופו לאכול ממנה. ומסיק שם דבכה"ג לא יברך. וכ"כ בהגהת בן המחבר שם דבכה"ג שבודאי לא יאכל הישראל ממנה פשיטא דלא ישחט בברכה.

והפר"ח (קו"א יו"ד סי' י"ט) הביא דברי הרב שער אפרים ונשא ונתן בדבריו ע"ש, וכתב דמאי דמספק"ל לשואל אי מצי לברך על השחיטה, הך שאלה א"צ לפניסו הויא מילתא דפשיטא דלא מצי לברך, דהא מדרבנן לא חזיא ליה דהא ליכא התם בקי בבדיקה. מיהו ודאי דאי איכא התם בקי בבדיקה ובעי לשחוט ולבדוק אף שאין דעתו לאכול ממנה אלא להאכילן לפועליו הגויים מצי לברוכי עלה דהא חזיא ליה.

ובליקוטי יו"ד שבסוף או"ח סי' י"ט כתי' - למה שהעלתי דאי איכא בקי בבדיקה אע"פ שאין דעתו לאכול ממנה מצי לברוכי, מצאתי דכ"כ הריב"ש השוחט את המסוכנת אע"פ שאין דעתו לאוכלה מברך על השחיטה. ע"כ. [לא מצאתיו בריב"ש שלפנינו].

ובשמלה חדשה (יו"ד סי' י"ט ס"א) כתב - השוחט כשירה ויש בודק לבודקה, כיון שיכולה לבא לידי אכילה אע"פ ששחטה להאכילה לעכו"ם או לכלבים ה"ז מברך שאם ימלך יאכל ממנה.

וכתב שם **בתבואות שור** (ס"ק ד') דמלשון הפר"ח בקו"א משמע דקפיד הפר"ח נמי שיהיה דעתו לבודקה, אבל אי לא בעי לבודקה אע"ג דיש בודק לא מהני, אבל לא נ"ל כן, דכל שיש בודק קרי ביה ואכלת, כיון דאי בעי מימליך ובדיק לה ואכיל לה. ע"ש.

ויעוי' **בפמ"ג** (ש"ד סי' י"ט ס"ק ב') וז"ל - שחט לרפואה או לכלבים יברך אם יראה, כיון דאי בעי אכיל מיניה, ובתנאי שיש בודק, הא לאו הכי אין בודק ולא יבא הבשר לידי אכילה כלל לא יברך, כ"כ **בלח"י** (לגר"צ הירש מווילנא – יו"ד סי' י"ט אות ב') **והתבא"ש** (ס"ק ד') בשם **שער אפרים** (סי' נ"ז). וכ"כ **בחכמ"א** (שחיטה כלל ה' ס"א).

ומשמע דס"ל לדינא דסגי במה שיש כאן בודק שיכול לבדוק הריאה ע"מ לברך על השחיטה.

אולם **בערוה"ש** (שם ס"ב) כתי' - שפשוט הוא שאם מבהמה זו לא יאכל ישראל כלל ולא יבדוק הריאה, ישחוט בלא ברכה, דעיקר הברכה היא על האכילה, אבל אם יבדוק הריאה אף שעיקר השחיטה הוא בעד החיל מ"מ כיון שמהדר לבדוק הריאה יכול להיות שגם ישראל יאכל מעט ממנה וצריך לברך (פר"ח בק"א ושפתי דעת סס"ק ב').

ומבואר דס"ל דבעינן שיבדוק בפועל הריאה, ולא סגי במה שיש כאן בודק, וכמשמעות הפר"ח, ודלא כדברי התבואות שור ומשמעות הפמ"ג.

ועוד י"ל שלעולם טעמו של הב"י אינו משום שלא דמי לאיסורין אלא משום שמעשה אכילה בעינן ואין זה דרך אכילה כמ"ש **המהר"ם שיק**. אלא דזה דלא כהבנת **המחצה"ש** הנ"ל, ולפי"ז מדויק שהב"י לא כתב בדעת הרא"ש שבעינן הנאת מעיים משום ד"ושבעת" כתיב, אלא משום ד"ואכלת" בעינן וליכא.

ועי' **בלבושי מרדכי** (או"ח סי' לב) שכתב שלפי המ"א אכילה בברכות היא כאכילה באיסורים, וע"כ מי שאוכל דרך שפופרת לא עדיף מכורכן בסיב דלא יצא י"ח אכילת מצה והרי מצות הוי כאיסורים, אבל לפי הפנים מאירות בנ"ד חייב ברכה, ע"כ. ועיי"ש שכתב דכיון שע"י שפופרת המביא המאכל לקיבה אינו אפשר אלא ע"י דברים צלולים כמו מרק ומשקה וכיו"ב וא"כ דינן כמו שתייה, הרי כבר כתב הכת"ס בשם החת"ס בענין אכילה ביוה"כ דלכו"ע שתייה בהנאת גרונו תליא וא"כ אפשר דה"ה לענין ברכה. ומסיק שם דע"כ אם אפשר יצא ידי כולם דבין בברכה ראשונה ובין באחרונה יהדר אחר מי שישתה או יאכל ויצא י"ח ברכה ע"י. והביא דבריו להלכה **במנח"י** (ח"ג סי' יח אות כד). ועי' עוד **בחלקת יעקב** (או"ח סי' נב) שכת' בענין הנידון של הלבושי מרדכי דבברכה בעינן הנאת גרון והנאת מעיו דהא **ביומא** (פא:) מדמה הגמ' דין יוה"כ לברכה.

ה. אין המאכל ערב עליו

מעתה י"ל שמי שאינו נהנה מאכילתו כי אין המאכל ערב עליו (ורוב העולם נהנה ממנו), חייב ברכה דהרי דומיא דאיסורים תיקנום, והרי לא מצינו דמי שאינו ערב עליו אחד מהאיסורים יהיה מותר לו באכילתם, אע"כ אמרינן דבטלה דעתו אצל כל אדם. וכן מבואר להדיא בדברי תלמידו של המהרש"ל **המטה משה** (סי' שסג) שכת' בשם מהר"ם על אותן שאוהבים שומים ובצלים חיים יותר מבושלים, דבטלה דעתן לענין ברכת הנהנין, וכמ"ש מהרא"י על אותם שאין נהנין דבטלה דעתן, ע"כ. (ודלא **כהמנחת אלעזר** (ח"ד סי' יז ד"ה אמנם) הסובר שדבר התלוי בטבע האדם לא שייך בטלה דעתו. והארכנו בזה בס"ד בגליון כ"ב).

וכן משמע קצת **מהמ"ב** (סי' רד ס"ק מח) שפסק בענין מי שאוכל מאכל של איסור מפני הסכנה דמברכים עליו, דאם הוא דבר שנפשו קצה בזה א"כ אין החיך נהנה ממנו וא"צ לברך, ע"כ. נמצא שדוקא אם הוא קץ באכילתו אינו בכלל נהנה מהמאכל, משא"כ אם רק אינו נהנה מהטעם המאכל עליו לברך, דבכה"ג נחשב אכילה.

אולם במקום שרוב העולם לא נהנה באותו מאכל פטור מברכה. וכן הוא **בחכמת שלמה** (סי' קעב על סע' א) שכת' שלענין ברכה בתר רוב עולם אזלינן, וע"כ אם המאכל אינו ראוי לשאר אדם אע"פ שראוי לדידיה, כגון אם הכניס מים בפיו ועדיין לא בירך עליהם, שוב אינו מברך עליהם, ע"כ.

אלא דעי' **בשד"ח** (ח"ו אסה"ד ברכות אות לג מד"ה והנה בהא דקי"ל) שמסתפק במי שאינו שותה יין מפני שמזיקו וחייב לדחוק עצמו לקיים מצות ד' כוסות בפסח כמבואר בסי' תע"ב סע' י' אי יברך, דסוף סוף כיון דברכת הנהנין הוא ואין לו בזה הנאה של כלום ואדרבה מזיק לו אמאי יברך וכו' וצ"ע, ע"כ. ועי' **במנח"ש** (סי' יח אות ו ד"ה גם התוס') שדן בקושית השד"ח הנ"ל וכתב דכל שאינו נהנה פטור ודאי מלברך. ועי' **בספר וזאת הברכה** (עמ' 113) בשם א' מגדולי הדור. ויוצא מדבריהם שהולכים אחר אדם האוכל, אולם לפי המבואר לעיל בשם המטה מבואר דמברך בכה"ג וכן יוצא מסתימת הפוסקים בהא דד' כוסות כמ"ש השד"ח גופא.

שו"ר שכדברינו כתב **הגר"מ קארפ שליט"א** (משמרת ליל שמורים סי' טו אות ג), אולם הוכחתו מהרמב"ם נדחית **מהמ"ב** (סי' רד שם). ובביאור דברי הרמב"ם שהביא שם, עי' **בנוב"י** (יו"ד קי' סי' לה).

ועי' **במחז"ב** (סי' רד אות א) שכת' דהאוכל חלמון ביצה כמות שהוא חי לצחצח הקול יברך כיון שהוא מזוניי אף שאינו נהנה בטעם אכילתו, אבל אם בירך על שקד בחושבו שהוא מתוק ונמצא מר אינו מועיל אם אוכלו שלא תהיה ברכתו לבטלה דאין זה נהנה משא"כ חלמון ביצה אף שאינו נהנה בטעמו הוא נהנה במזונו, ע"כ. ונראה דמש"כ שאינו מברך על דבר שאינו ערב היינו בכה"ג דמיירי שהוא דבר מר לכולם וע"כ לא שייך בטלה דעתו (ומש"כ שעל שביעת מעין מברכינן נראה שדבריו תלויים במח' הנ"ל).

ו. לא מרגיש טעם המאכל

ואף אם לא מרגיש טעם כלל באכילתו נראה דחייב לברך, דפסק **השו"ע** (סי' תעה סע' ג) "בלע מצה יצא", אע"פ דע"י בליעה לחוד לא מרגישים טעם האוכל כמ"ש **המ"ב** (שם ס"ק כט). ועיי"ש שהפוסקים סתמו ולא העירו מידי דאם בלע מצה ברכתו לבטלה, ואדרבה **במו"ק** (שם) כת' דבלע מצה יצא, דלא בעינן טעם מצה, דומיא דברכת המוציא דלא בעינן נמי טעם לחם בחיך דבבלע נמי סגי, ע"כ. **והגר"ז** (שם אות כו) ביאר דיצא דאע"פ שלא הרגיש טעם מצה בפיו כיון שנהנה גרונו ממנה הר"ז נקראת אכילה. אולם **בערוה"ש** (שם אות יד) יצא לחדש שאף דקיי"ל הנאת גרון אסרה תורה מ"מ גם בהנאת מעיים סגי.

ועי' **בנוב"י** (יו"ד קי' סי' לה) שהוכיח שבליעה נחשבת לדרך אכילה, דלא **כהתורת חיים** (חולין קכ. ד"ה לחם) דס"ל שאינה נחשבת אכילה כיון שאין בה הנאה, ומצה שאני דמצות לאו ליהנות ניתנו. ועי' **בהר צבי** (יו"ד סי' צז). וכן **בהליכ"ש** (פסח פ"ד הגה ז ופ"ט הגה קיא) כת' שהסכמת האחרונים דלא כהתורת חיים דבליעה נחשבת דרך אכילה.

ז. אין לו חוש הטעם מחמת חולי

מעתה נראה דאף מי שאין לו חוש הטעם מברך ברכת הנהנין וכהא דבלע מצה דמבואר דלא צריך הרגשת טעם כי סוף סוף הגרון נהנה בשעת בליעה, ולדעת הערוה"ש כי עכ"פ איכא הנאת מעיים. ומ"מ על אכילת מרור בליל פסח נראה שאינו מברך שהרי פסק **השו"ע** (סי' תעה סע' ג) דאם בלע מרור, לא יצא דטעם מרור בעינן וליכא. וכן פסק **הגרמש"ק שליט"א** (עיטורי מרדכי הל' מגיפה). [אולם אם אוכל דרך זונדה וכדו' כיון שליכא מעשה אכילה תלוי בפלוגתא הנ"ל באות ד' אם בכה"ג מברך כיון שעכ"פ איכא הנאת מעיים].

ומהא דפסק **המ"ב** (סי' קצז ס"ק כח) בענין מי שאוכל אחר שהוא כבר שבע אכילה גסה כיון שאם אינו נהנה גרונו אינו ראוי לברך לא לפניה ולא לאחריה לפי שזו אינה חשובה אכילה כלל. אין סתירה דשאני התם שאין זה נחשב אכילה לכל העולם.

ח. מי שאין לו חוש הריח בברכת בשמים

והנה כמבואר לעיל חולי קורונה לפעמים מאבדים גם חוש הריח ויש לדון האם יכולים לברך על בשמים בהבדלה ולהוציא אחרים ידי"ח מברכה זו.

נחלקו הראשונים האם מי שאין לו חוש הריח מברך ברכות הריח דעת **המרדכי** (ברכות סי' קפח) בשם **הרבינו אפרים** שאינו מברך על הבשמים ואינו יכול להוציא רבים ידי"ח בשמים של הבדלה. אבל דעת **האורחות חיים** (הל' הבדלה סי' ח) שיכול לברך אף אם לא מוציא רבים ידי"ח, דאע"פ שאינו מרגיש בריח, הנאה יש לו שמחזק ראשו וגופו. והביאו **הב"י** (סי' רצז). ודעת **הטור** (סי' רצז) בשם **הרא"ש** דיכול להוציא אחרים. וביאר **הב"י** (סי' רצז) דאע"ג דאינו חובה כיון שחכמים קבעו אותו מנהג הוה ליה מצוה ודמי לקדושא וברכת המוציא של מצוה דיכול להוציא רבים ידי חובתם אע"פ שהוא אינו יוצא ידי חובה.

והנה **השו"ע** (שם סע' ה) פסק כדעת הרא"ש שאפשר להוציא אחרים שאינם יודעים לברך. **והשבות יעקב** (ח"ג סי' כ) כת' שכן עיקר אלא שלא מטעם השו"ע אלא כי אף לעצמו יכול לברך כיון שהנשמה נהנת. אלא דעיי"ש שמ"מ לא סמך להקל אלא כשמוציא אחרים ידי"ח. והביאו **השע"ת** (אות ה).

אבל **הט"ז** (ס"ק ח) דחה דברי השו"ע דהכא אפי' מצוה לא הוה כשאר מצות שצריך לחזור אחריהם, אלא מנהג הוא בעלמא וע"כ אין להקל נגד רבינו אפרים להוציא מי שאינו יודע, וכן נקט **המ"א** (ס"ק ד). ועיי"ש שהביא דברי האורחות חיים וכתב שהם אמת בריח חזק ביותר. ולמעשה כבר פסק **המ"ב** (שם ס"ק יג) כדעת הט"ז והמ"א ורוב האחרונים דמי שאין לו חוש הריח אינו מוציא משום ד"בשמים" אינם חובה. ולפ"ז מי שאי לו חוש ריח אינו מברך כי ידי פלוגתא לא יצאנו וקיי"ל סב"ל. ומי שאינו מריח כי נסתמו נחיריו י"ל שלכו"ע אינו מברך, כי אין הריח נכנס לגופו, וכמ"ש **ההלכות קטנות** (ח"ב סי' קפג) אליבא דהארחות חיים הנ"ל דאם יש לו נזילה אינו מברך שהרי מחמת האוטם אינו עולה הריח למוח ולא דמי למי שאין לו חוש הריח דהצינורות פתוחים וע"כ עולה הריח למוח. ועי' עוד בזה בשמעתא עמיקתא גליון פ"ו.

מסקנא דדינא

העולה לדינא, **א'** האוכל מאכל שרוב העולם נהנה ממנו אף אם הוא אינו נהנה כי אין טעמו ערב עליו מברך כי בטלה דעתו אצל כל אדם. **ב'** האוכל מאכל ולא מרגיש טעמו מחמת שאין לו חוש טעם מחמת חולי (כמו שמצוי אצל חולי קורונה וכדו'), חייב לברך. **ג'** האוכל דרך זונדה וכדו' פטור מלברך ואם בידו לצאת ידי חובה ע"י אחר ראוי לעשות כן. **ד'** מי שאין לו חוש ריח (כמו שמצוי אצל חולי קורונה וכדו') או שנסתמו נחיריו מחמת קרירות וכדו', אינו מברך ברכת בשמים. וכמו כן פטור מברכת בשמים בהבדלה ואינו מוציא רבים ידי חובתם.

ג - ובגנת וורדים (לגר"א הלוי זצ"ל - קונטרס גן המלך ס"ק נ"ה) כתב - השוחט וצריך לדם חייב לכסות ולעשות המצווה כהלכתה, ואמנם על השחיטה נ"ל דלא יברך, דגבי כיסוי לא תלה הכיסוי כשיהיה רוצה לאכול, אלא אמר בסתמא ושפך את דמו וכסהו בעפר, ואמר אשר יאכל להודיע דדוקא במין בשר שראוי לאכילה הוא דמחייב לכסות דמו ולא בעוף טמא דלאו בר אכילה הוא, אבל גבי מצוות שחיטה אמר וזבחת ואכלת, מה שאתה זובח אתה אוכל, וא"כ אם אינו רוצה לאכול מאותו זבח אינו טעון זביחה כראוי, וכן משמע מדברי הרמב"ם ריש פ"ה ע"ש.

הרי דסתם דכל ששוחט לצורך הדם לא יברך על השחיטה אע"פ דמצי לאכול מהבשר. והובא **בשולחן גבוה** (סי' כ"ח ס"ק מ"ב) **ובדרכ"ת** (יט, י' וסי' כ"ח ס"ק ק"ל).

ויעויין **במחז"ב** (סי' י"ט אות א') דהביא דברי הפר"ח. ומאידך בסי' כ"ח **בקו"א** אות ב' הביא דברי גן המלך דהשוחט אע"פ שאינו צריך אלא לדם חייב לכסות ועל השחיטה אינו מברך, וסיים ע"ש מילתא בטעמא.

וע"ע **בזבחי צדק** (סי' י"ט ס"ק ו') דהביא לדינא דברי הפר"ח והשמלה חדשה דאף שאין דעתו לאכול ממנה מצי לברך דהא חזיא ליה ואם ימלך יאכל ממנה, ודוקא דאיכא בודק. וסיים דבריו - ודלא כגן המלך, ועי' לקמן סי' כ"ח אות פ"ב. ושם כתב דגן המלך יחיד הוא בדבר, ואף שהעתיקו במחזיק ברכה אין ראיה שיסבור כוותיה, וכמ"ש בהקדמתו דמה שמביא בשם הפוסקים אין ראיה שסובר כן אלא דוקא שכתב ולענין דינא או וכן עיקר. והראיה דבסי' י"ט הביא דברי הפוסקים החולקים על דבריו.

ד - וראיתי מי שכתב דנידון דידן דשוחטים העוף לכפרה תלוי במח' האחרונים הנזכרת אי מברך על השחיטה כאשר אין כוונתו לאכול מהבשר.

ונראה דנידון דידן גרע טפי מההיא דהפר"ח והתבואת שור, דהתם טעם דבריהם דמצי להמלך ולאכול ממנה, משא"כ הכא דהני אנשי מקפידים שלא לאכול התרנגול, וי"ל דבכה"ג כו"ע יודו דאין לברך על השחיטה. [ויעויין **בפחד יצחק** ערך בית הקברות].

ה - ולענין כסוי הדם, הנה מלשון הגמ' (חולין פה:) השוחט וצריך לדם חייב לכסות. משמע דדוקא בצריך לדם חייב לכסות [אע"פ דאינו רוצה לאכול הבשר], אבל אם א"צ אפי' לדם א"צ לכסות.

ואף דמצינו **בתוספתא** (פ"ו דחולין ס"ב) - השוחט לרפואה, לאכילת עובדי כוכבים, לאכילת כלבים, חייב לכסות. מ"מ אכתי ליכא ראיה להיכא דא"צ כלל לא לבשר ולא לדם.

אולם יעויין **בב"ח** (סי' כ"ח ס"ק ט"ו) דביאר דטעמא דהברייתא דלא תימא דווקא בצריך לאוכלו כדכתיב אשר יאכל, דליתא, דאשר יאכל להוציא עוף טמא וטריפה או נוחר ומעקר ונתנבלה בידו אתי. עכ"ל. ומשמע דכל ששוחט חיה או עוף טהורים כדין חייב בכיסוי הדם.

וכן נר' **מערוה"ש** (סי' כ"ח סל"ה) שכתב - השוחט לרפואה שצריך הדם לרפואה או לכלבים ואין כוונתו להבשר, מ"מ כיון ששוחט כהוגן והבשר כשר לאכילה חייב בכיסוי וכך שנינו בתוספתא (פ"ו), ויכסה בברכה, ולא אמרינן כיון דכתיב אשר יאכל בעינן כוונתו לאכילה, דאינו כן אלא שיהיה כשר לאכילה.

העולה לדינא - השוחט עוף ככפרה ומקפיד שלא לאוכלו אין לו לברך על השחיטה. אולם לענין כיסוי הדם נראה דמחוייב בכיסוי הדם ומצי לברך על כיסויו.

פניני מוסר

עניני שבת קודש

מעלת וקדושת השבת (יח)

החדרת קדושת השבת לימי המעשה - "גדר השבת הוא הכניסה הגמורה לרוחנית. ולא עוד אלא שעל קדושת השבת לחדור גם לתוך ימי המעשה, שמעשי האדם בששת הימים יהיו באופן שלא תהיה כל סתירה ביניהם לגדר קדושת השבת. זוהי מצות 'זכור את יום השבת לקדשו', עי' ספורנו (שמות כ, ח) "היה תמיד זוכר את יום השבת בעסקיך בימי המעשה... לקדשו, וזה תעשה כדי שתוכל לקדשו, הזהיר שיסדר האדם עסקיו בימי המעשה, באופן שיוכל להסיח דעתו מהם ביום השבת", פירוש שבלבו לא יהיה דבק במעשים ההם כשלעצמם, אלא יהיה דבק בתכליתם הרוחנית שהיא גדר קדושת השבת". (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 14)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמח"ס שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון – טל': 6761* יש להקיש 3–3–1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" – יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. חניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

הגליון נתרם בעילום שם **להצלחת התורם ומשפחתו** – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052–767–0503

© **שמעתא עמיקתא** – להפצת הגליון במקום מגוריכם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ל: Amikta571@gmail.com